

W A L W E

ILMUB ÜKS KORD NÄDALAS

wõimalikult igal reedel

Toimetus ja talitus: Uus tän. 14, Tallinnas

Nr. 18

Reedel, 21. aprillil 1922

2. aastakäik

Sisu: Missugustes kätes on meie noorsoo kõlbline kasvatamine ja õpetamine. — Riikline kuritegewus transiir kaubaweo alal. — Kuresaare ja Haapsalu tolliwalitsusest. — Auwere metsast Auwere jaama 46 palgi wedamisest riik 207.000 marka maksnud. — Narwa wangimaja ülemast. — Õiglusetusest raudteede walitsuses. — Üks rõõmustaw päewakäsk. — Laewasõidu-amet likwideeritakse. — Kirjad toimetusele. — Kohus. — Märkused. — Üleskutse. — Kirjawastused.

MIS MEIL TARWIS.

Meil on tarwis rohkem huwi riikliste küsimuste wastu, tõsisemat tähelpanu riiklistele asjaajamistele ja suuremat hoolt ning kohusetunnet riigi ülesehitamise töös. Wähenema peab meil loidus ja ükskõiksus üleüldistes huwides. Iga kodanik peab rahwawalitsuslikes riigis riigi asja täielikult oma isiklikeks asjaks wõtma, sest rahwawalitsuslikes riigis on kodanik see riik. Iga kodanik peab teadma, et kõik mis riigi ülesehitamisel ja riigi korraldamisel ning walitsemisel paha sünnib, selle eest tema isiklikult wastutab ja kõik kahjud, mis riigile tehtakse, iga kodanik maksma peab.

Riikliste kuritegude ja kelmuste üle on asjata ainult kiruda ja needa walitsust ning wanduda Riigikogu wõimetust, sellega ei saa midagi kätte. Kodanikud peawad selle asja tõsisemalt käsile wõtma, sest nemad on Riigikogu ja walitsuse ise walinud, nemad wõiwad ja peawad wõimetu ja kõlbmatade isikute asemele Riigikogus ja walitsuses kohalikumad ja kõlbulikumad eneste seast wälja walima. Selleks ei ole mitte tarwis ootama jääda kunni Riigikogu wiimastest walimistest kolm aastat täis saab, wad seda wõib, nagu igaühel Wabariigi põhiseadusest teada, ka warem teha. Ja meid sunnib wäljakujunenud olukord seda warem tegema ja warsti tegema, sest see rahwa usaldusmeeste koosseis, kelle kätte Eesti rahwas riigi juhtimise on usaldanud, ei wasta oma ülesannetele.

Kui minister, et tema kätte usaldatud ministeeriumis korda saadetud kuritegewusi salata, Riigi kogule ette waletab ja Riigikogu seda tähelpanemata jätab; kui Riigiwanem peaminister Riigikogu manitseb isikut, kes riiklisi kelmusi korda saatnud, tema tee-

nuste pärast austama, selleasemel, et seda kelmuste kordasaatjat kohtu kätte anda ja Riigikogu seda rahulikult pealt kuulab, ja kui Riigikogus riigiwaenulised rühmad on siginenud, kes lausa riigi kukutamiseks seal töötawad, kellest awalikult Riigikogu kõnetoolilt kui riigi äraandjatest kõneldakse, siis on nii hästi walitsuse kui ka Riigikogu koosseis ise enestele kõlbmatuse tunnistuse seega annud, mille järele kodanikkudel ka talitada tuleb ja uute koosseisude walimise korraldamisele asuda, korras, mis Wabariigi põhiseaduses ette nähtud.

Kui kodanikkudel rohkem huwi riikliste küsimuste wastu ei tõuse, kui kodanikud tõsisemalt tähelpanu riikliste asjaajamiste peale ei pööra ja eneste hoolt ning kohusetunnet riigi ülesehitamise töös ei suurenda ning riigiwalitsemise orgaanide koosseisude eneste poolt antud nende kõlbmatuse tunnistust tähele ei pane ning minna lasewad, nii kui läheb, siis ärgu ahastagu ega needku, kui suur kokkulangemine kõigile sellepärast järgneb.

Suure jultumusega püütakse nende poolt näidata, kes riiklistele kuritegewustele kaasa tunnewad ja kellele „Walwe“ julge ja kindel riikliste kuritegewuste ning wäärnähtuste wastu ülesastumine piina sünnitab, nagu töötaks „Walwe“ riigi huwide wastaselt ja seega riigile kahjulik oleks, kuid kunagi pole näidata ega selgeks teha suudetud, milles see „Walwe“ riigihuwidele wastu töötamine seisab ja mispärast „Walwe“ riigile kahjulik on.

Meie küsime omalt poolt: kumb on organismile kahjulik ja hädaohtlik, kas paise organismi küljes, mis organismi mürgitab, wõi nuga, mis seda paiset lahti lõikab?

Kui „Walwe“, kes terawa noana kuri-tegewuste ja wäärnähtuste paiset, mis wabariigi organismi küljes wabariiki surmawalt mürgitamas, halastamatalt lahti löikab, leitakse wabariigile tõesti hädaohtlik ja kardetaw olema, ja teda wägiwaldselt kõrvaldama hakatakse, ning seda tõesti sündida lastaks, siis peaks Eesti asi küll täiesti mäda olema. Kuid meie seda ei usu, waid loodame, et Eesti kodanik asja tõsiselt käsile wõtab ja kindlalt korra loomisele asub omas riigis, mille ta oma werrega loonud.

MISSUGUSTES KATES ON MEIE NOORSOO KÖLBLINE KASWATAMINE JA ÕPETAMINE.

Pikemalt on kirjutatud ajakirjanduses ja harutatud Riigikogus kooli noorsoo juures ettetulnud kurwade nähtuste üle, kus ikka wälja on jõutud, et selles süüdi on õpetaja. Kui meie tähele paneme Wiljandi sündmusele, sellele järgnewaid ajakirjanduse artiklid ja wiimaks õpetaja Lattiku kõnet Riigikogus, siis ei jää muud üle, kui selle nähtuse kinniluseks weel juure tuua mõnda fakti, et kinnitada ja näidata missuguste inimeste kätte on usaldatud meie noorte kõlbluse kaswatamine ja õpetamine.

„Walwe“ nr. 8. tõi omas artiklis näituse, kus Karl Kaalep 1918. a. küll tusedalt Eesti töörahwa kommuna riigi eest hoolitses ja noorte kaswatamist nimetatud sihis ajas; nüüd on selle herrale weel lisaks tulnud Wiru maakonda, Palmse walda, Wõhma küla kõrgema algkooli õpetajaks nõuk. Wene-maalt Ferdinand Wiinerfeld, kes enne Saksa okkupatsiooni Sõmeru wallas kodanikke wangistas, kuid sakslaste poolt armu leidis kui Saksakeele rääkija.

Detsembri-kuus 1918. a., kui kõiki Waba Eestit kaitsema kutsuti, jäi Wiinerfeld koos Karl Kaalepiga hüüetele kurdiks ja kui Wiinerfeldti isegi tema kolleega Sein kutsus Eesti kaitseks wälja astuma, ütles Wiinerfeldt, et wastasrinna meestega tema kaasa ei lähe“ ja jäi kohale. Kui punawägi kohale jõudis, käis Wiinerfeldt salakuulajana Tallinnas ja andis sellest käigust aru Rakwere täidesaatwa komiteele ja wiimaks Sõmeru töörahwa kommuna koosolekul. Selle wahwa teo eest sai Wiinerfeldt Anweldti poolt Järwa maakonna täidesaatwa komitee esimeheks määratud, kuid wahwad Eesti kaitsjad ajasid Paide sõidu nurja ja Wiinerfeldt pidi ainult Rakwerega leppima ja wi-

maks koos Kaalepiga, kes ka wahiepeal Pikkal tän. nr. 54 adwokaat Leberti mööbli oli suutnud natsionaliseerida, koos Wene-maale põgenema.

Osa julgemaid „kangelasi“, kes ainult keelega töötasid, sõandasid kohale jääda ja 12. jaanuaril 1919. a. peetakse Alutaguse kooliõpetajate koosolek ära, kus Somp kooliõpetaja Julius Grina sõna wõtab ja tõstab küsimuse ülesse, et kas maksab Eesti Isamaa laule laulda, kugi nad armsad kuulda on, kuid nendes sisaldub palju Jumalust ja sellepärast tuleks Eesti Isamaa laulude laulmine ära keelata.

Seesama kooliõpetaja wõtab Somp mõisa walitseja hra Sarapi korteri üle ja korraldab kommuuna etendusi, on tänini seltskonnaga täiesti wastolus ja lastewanemad ei leia teed, kuidas temast wabaneda. Jõhwi kõrgema algkooli õpetajaks on August Möller, kes 1914. a. ülewenemaalisel kooliõpetajate kongressil tähendas Kikla kooliõpetaja Martinile, et kuidas tema tohtis kongressil nõuda Ingeri ja Eesti koolidesse emakeelse õpetamise sisseseadmist ja kui kongressilt waewalt koju jõudis, lendas noolena rahwa koolide inspektori juure, kus juba wastaw järeldus tehti ja hra Martin Kikla koolist tagandati ja ta oli sunnitud Kaukaasias enesele tööpõldu otsima. Sama Möller jääb ka enamlaste ajal truuks maale tungiwale enamlusele ja Möllerit nähakse ka 18., 19. detsembril 1918. a. Jõhwi tribunaalis ja tema käsutab wange ühele ja teisele tööle. Rakwere seminaaris püsib Hans Turp. Kui meie wõtame „Waba Maa“ 10. augustist 1921. a. nr. 208. (813.), siis leiame, et see mees on truu olnud nii Seckendorfi-le, kui ka Trotskile ja wiimase wägedele on isegi Jakobis soola-leiwaga wastu läinud ja noori laulule äratanud, kuid, et see mees ka Eesti wägedele wastu oleks tulnud „soola-leiwaga“, seda pole meie kuulnud. Need mehed, kes ennast wõõrale riigile, wõimule ja aatele on pühendanud, need on nüüd meie noorsoo kaswatajad; need saawad rahwalt palka ja rahwas ootab kannatlikult, millal tuleb tund, kus ka nemad tegewusest aru peawad andma, kuid nende jaoks ei leita nähtawasti paragrahwi, kuigi meil on U. N. S. § 102. olemas, mis täiel ulatusel nende kohta maksew on ja et mõnedele ka weel muud §§ õige kindlasti ligi seisawad.

„Wõru Teatajas“ ilmus teade, et Zooru kooli õpilased mõõdaminejaid lumega pilduwat, kõlwatuid sõnu ja kõlbluswastaseid ütelsi tarwitawad. Juhtub mõõdamineja neile kuidagi sõna üttema, wõi laste kohut

wanemate ja wõraste wastu meele tuleta-
ma, siis kukud niisuguse sõimu rahe alla, ja
waata et kaugele saad! — Lisas minule
weel keegi kohalik elanik juure. —

Hiljem kirjutatakse uuesti Zoorust: Pe-
dagoogika nõukogu tegewusest: „On saa-
detud kolm protestikirja wallawalitsusele, et
teadmiseks ja seisukoha wõtmiseks. —
Kas nüüd wallawalitsus neid „teada“ wõ-
tab, näitab lähem tulewik, sest üks niisugus-
test kirjadest sisaldab sapilist sõimu terwe
walla elanikkude üle.

Kõiki protestikirju lugedes tundub neis
rohkem pimedat parteilist jonni ja laimlust,
kui tegelikke puuduste ja wäärnähtuste kõr-
waldamise nõudeid.

Seda tõendab ka asjaolu, et üks õpeta-
janna, kes kauemat aega siin töötanud ja
hoolsa tööga rahwa lugupidamist wõitnud,
protestikirja kokkuseadmisel koosolekult
lahkus. Loodan, et meie walla õpetajad
loobuwad kitsast parteilisest wõimule püü-
mise katsest, ja anduwad täielikult kooli
tööle, — sest laste pääle ei jäta niisugune
konarline õpetajate wahekord walla elanik-
kudega, — laste wanematega — oma mõju
awaldamata“, — kurdab kirjasaatja õigu-
sega!

Wõrus — nagu pea kõik ajalehed tea-
tasid, haawas hilja aja eest, — keskkooli
naisõppur sellesama kooli õppurit nuuga
seljast — õnn et nuga harilik igapäewane
oli ja haaw mitte surmaw!

Küsimine kerkib igaühele keele pääle:
„Kui tütarlaps juba noa kangelaseks kaswa-
tatud on, mis saab siis pärast? “

Uus eluratus: „Räpinas on üks õppur
teis nii kardetawalt nuuga naawanud, — et
see wist ei wõiks ühe käega jääb.

On näha, nagu oleks waene Wõrumaa,
mis ennemini teistest meie maakondadest
õeldi maha jäänud olewat — ärkanud, ja
hiigla sammudega teistele järele, wõi kogu-
ni ette sammuda tahtwat, kuid mitte Wõru-
maa elanikud ise, waid tema noorsugu.

Nii üllatawad ja kurwad kui need teated
ka on, ja wististi mitte üksikud meie kooli-
des, mis tahes wõi tahtmata meie kaswawa
noorsoo seast kõrwaldut peab saama, kui
meie terweid ja tõsiseid riigi kodanikke kas-
watada tahame.

Laps jääb lakseks, noorsugu nooreks,
wallatuks ülemeelseks, neid peab juhutama,
juhtima, õpetama, ja seda peawad wilunud
ausad õpetajad tegema, siis jääb palju halba
koolist ära.

Kahjuks on meil õpetajaid algkoolides,
kes enamuse aja waimuga läbi imbunud —
mõni koguni nende agitaator, mis hääd wõib
niisuguste tööst loota?!

Näituseks awaldan järgmise dokumendi:
Wõru õppiwalitsuse noorsoole
(Rahwa Hääl nr. 15. 30. jaan. 1918).

Tsaariaegses olukorras ei olnud kool
mitte monarhia, waid mitmekordne monar-
hia.

See oli asutus, kus paljude inimeste ter-
wis ja närwid nahka pandi, inimese waim
pressi alla asetati ja teda ühte puhku wac-
wati, näägutati ja roomajaks muudeti. —
Isegi kõige armetumal koeral ei tulnud ku-
nagi oma isanda ees rohkem saba liputada,
kui seda kooli kaswandik pidi tegema. —
Kool oli asutus, kus wõisid mitmesugused
pooleharuga ja taltsutamata krgedega sub-
jektid wabalt oma tujusid õppijate kaela
wälja walada, ilma et keegi oleks wõinud
piiksatatagi.

See oli asutus, kus wõis igaüks, kes ko-
dus naise wõi mehega riidles wõistkakles,
wõi kellel armu romaan luhta läks, kelle
warwast elu pigistas jne., kooli õpilaste kal-
lal wälja sülitada.

Üheski orja karjas, ühegi tiranni käpa
all ei ole suuremat waimlist ülekohut walit-
senud, kui seda koolis tehti. Inimene oli
sääli automaat, keda wõis niimoodi hirwitada,
haukuda, tõugata ja narrida. Sääli wõidi
instinktide mõjul inimese saatusega mängida
ja sääli wõidi lapsele ütelda: „Ma olen
isand su Jumal ja sul ei pea mitte teisi isan-
daid olema minu kõrwal“. Sääli wõidi lapsi
juuksist tirida, wõidi ernestele põlwili pan-
na, liinealiga klõhwida ja kõrwu mööda
plahwida.

Mõni arwab koguni, et isegi ajast ja
arust läinud poliitilisi waateid wõib õpetun-
dide ajal käsitada ja sotsiaaldemokraatiale
oma jahwataja suu pudrukastlast tuld ja
fõrwa pääle kallata.

Eksite paksud ja peenikesed memmeke-
sed ja preilikesed! Eksite kuiwad ja raswa-
sed herrakesed! Nüüd peate ka teie omad
tujud maha jätma, sest noorsugu ei ole mitte
koer ega teie ori.

Olete teie inimesed, teete noorsoole õi-
gust, ja ei piina neid enam, siis kõlbate koo-
li tööle, aga kui seda mitte ei tee, küll siis
warsti näidatakse, kuhu puusepp on ukse
teinud.

Kõige mõjuwamaks abinõuks ennast üle-
kohtu wastu kaitseda, oleks kooliõpilastel
see, kui nad õpetajad kohtulikule wastutu-
sele wõtaks, kes oma närimistel üleliiga
kaugele lähewad. Aga et kohus niisuguseid
asju häämecllega ei taha arutada ja selle ku-
patuse pädagoogika nõukogu hooleks jätab,
see on, kooliõpilane mingi wana hundile
kaebama, kui hundi poeg talle ülekohut te-
gi, siis tuleks koolidel ennast organiseerida

a pädagoogika nõukogudele, kui mitte päkk päälle panna, siis kõigewähemalt neid kontrolli alla panna.

Missugused ülesanded oleks kooli-komiteel Wõrus kõige päält läbi wiia? Arwan, et järgmised: 1) tuleb nõuda, et mitte ükski õpetaja väiksema haridusega ei oleks, kui õppija ise.

2) tuleb asutada teadmiste kontroll-komisjon, kuhu pääasjalikult keskmiste teadmistega ja kõige lollamad kuuluvad. „Tarku“ õpilasi ei maksa sinna kuigi palju walida, sest targad õpilased tunnewad väga harwa selle üle kaastundmust, kui õpetajad nõrgemaile õpilastele, kas wiha, tuju- de ehk muu pärast ülekohut teewad.

Ka ei ole need „targad“ õpilased alati nii targad kui neid tempeldatakse. Üleüldse on „koolitarkade“ suur protsent neid, kes ainult osawad järeelahwijad on sellele, mis kooliõpetaja suust tuleb, mis raamatus, ettenäidatud. Iseseiswat mõtlemise võimu ja läbilööwat elu poliitikat on paljudel neist üsna vähe. Just selle wastu näitab elu ja minewik tihti, et nendest, kes koolis kõigesuuremaks toladeks on tempeldatud, kõige waimurikkamad ja praktilisemad isikud on wälja kujunenud.

Kui leiab kontroll-komisjon, et mõnele õpilasele ülekohut on tehtud, siis hindab ta häälteenamusega õpilase teadmised ja nõuab õpetajalt, et see oma numbri asemele kontroll-komisjoni numbri paneks. Ei täideta seda mitte, siis tuleb asjale kohtulik käik anda, ilma et see asi kooli-komitee ehk pädagoogika nõukogu otsustamise alla tuleks.

3) numbrid, kui nende asemele mitte teisi tähendusi ei taheta wõtta, tulewad kõige vähemalt ükskord nädalas õpilastele ette lugeda.

Soowitaw oleks, kui õpilase teadmisi mitte igapäew ei hinnataks, waid seda at- testatsiooni wõi semestri lõpul tehtaks. Igapäewane küsimine ja numbrite panemine kurnab väga õpilase terwise.

4) „Jedinitsa“ tuleb täiesti ära kaotada ja 2-le ei tohi ainustki ussi taolist saba taha teha. Harilikult ei ole kooliõpilased nii lollid, et nad üle jedinitsa ei oskaks. Ja jedinitsa ongi juba paljuis koolides täiesti kolikambri heidetud.

5) Oma äranägemise järele ei tohi õpetajad kodanlist ega ebasotsialistlist putru õpetundide ajal käsitada.

6) „Amiseerimise“ asjus wõib häälteenamusega kokkuleppe „poliitikat“ õpetajatega ajada, kui õpetajad nõuawad, et õpilased ei tohi amiseerida, kinos käia, piipu tömmata jne., siis on õpilasel õigus nõuda,

et ka õpetajad seda ei tohiks teha, sest wiimased peawad selles asjas õpilastele eeskujuks olema, mitte õpilased nendele.

Mis puutub wanemate nõukogusse, siis ei ole tal ühtki õigust koolikomitee otsustele wastu töötada, kui kooli komitee oma otsustes mitte seaduse wastuoksa ei ole talitanud. Kui tahab wanemate nõukogu nendele koolikomitee otsustele wastu töötada, mis seaduse poolt mitte keelatud ei ole, siis on õigus kooli komiteel wanemate nõukogu otsustes konstateerida kontr-rewolutsioonilist tegewust ja seda selle eest kohtulikule wastutusele wõtta.

Kui ülemaal toodud read wast mõnes asjas wastuwõtmataid wõiwad olla, aga siiski panen kooliõpilastele südame päälle, et nad enesega mitte ei laseks mängida, ennast organiseeriks, wõimudelt abi paluks ja kõik tarwilikud uuendused läbi wiiks, mida seadus iganes lubab. Soowida jääb, et meie wõimud ja kõik need, kes kooli reformeerimist tarwilikuks tunnistawad, õpilaste soowidele ja huwidele wastutulelikumad oleksid ja nendele kaasa aitaksiwad.

Mis puutub õpilastesse, siis ei pruugiks neil oma „tsaari aegseid“ õpetajaid karta. Mis nad ikka teile teha saawad? Need, kes asja eesotsas on, suudawad ju hää tahtmise juures tunnid ära õppida ja neil pole siis kuigi palju kahju karta. Kui ka läheb mõnel õpetajal korda mõnikord teid numbritega „nõhastä“, kuid küll teie suudate selle ära tasuda ja neid inimesteks teha, kes mitte kooli mürisema ega haukuma pole tulnud, waid inimlikult inimesi õpetama ja nende teadmisi õiglaselt hindama.“

G. Räppo.

*

Seesama G. Räppo on praegu weel Wõru maakonnas noorsoo õpetaja!

Miks peetakse kõiki sarnaseid meie raba ja noorsoo kahjuks ametis?

W. & S.

—o—

RIIKLINE KURITEGEWUS TRANSIT- KAUBAWEO ALAL.

Lugejad mäletawad ehk weel minewa aasta lõpul ajakirjanduses ilmunud sõnumit, milles Tallinna sadamas awatawa raudtee ekspeditsiooni agentuuri kohta teatati. Agentuur algas oma tegewust 1. jaanuaril s. a. ja temal olid suured ja tähtsad ülesanded, Tallinna sadama tööd koondada, lihtsustada ja odawamaks teha.

Praegu on Tallinna sadamas nii suur töö, mis enne sõjaaegsest kõrgemal seisab.

Kõikide laadimistööde juhataja ja korraldaja on raudtee agentuur, kus praegu pääle 30 teenija, sest ka tolli ladud anti agentuurile üle. Agentuuri organiseerijaks nimetati raudtee poolt wilunud raudteelased, kes ka suure agarusega tööle asusid, et tähtsat ülesannet kiiresti täita. Nüüd näib nende tahtejõud raugenud olewat, sest tuleb wälja, et see töö nii lihtne ei olegi ja päälegi tehtakse neile igasuguseid takistusi. Esiti ei antud kaks kuud kontori ruume ja ka praegused on kitsaks jäänud. Teiseks takistas tolliwalitsus tööd, kellele agentuuri ellukutsumine ei meeldinud.

Juba möödnud aasta nowembri kuul oli teedeministri abi Korki korraldus raudteewalitsusele agentuuri põhikiri kokku seadida ja ministriile esitada. Põhikiri seati agentuuri poolt kokku ja esitati teedeministriile jaanuari kuul raudteewalitsuse kaudu, ühes agentuuri töö taksidega. Põhikirja pole kinnitatud ega ka mitte ministriumi poolt mitte mingisugust juhtkirja agentuurile kokku seatud. Seni ajani kujutab enesest suure riiklise tähtsusega agentuur wee peal ujuwat korki, mida iga wee wirwendus isepoole tõukab, sest teedeministerium ei hoolitsenud selle eest, et agentuuri jalgealust natukenegi kindlustada, kawana ettepanud põhikirja ja töötaksite kinnitamisega. Põhikirja puudus takistab eelarwe kokkuseadmist ja sellega on ka teenijate palgad ilma kindla aluseta ja juba 4 kuud saawad kõik ajutist palka. Selle asemel laiendab sadamas wabalt oma tegewust Wene esitus, kelle tegewust igatahes kindlamalt tuleb piirata ja agentuuri töö kulud nendelt sisse nõuda, kuid töötaksite tabeli kinnitus wiibis siia ajani. Oodatakse pikkisilmi põhikirja kinnitamist juba neli kuud.

Niisugust nähtust tuleb tõesti riikliseks kuriteoks pidada. Kuidas võib Tallinna sadam, mille pääle terve wabariigi transiit ja merekaubandus toetab, oma ülesannet sarnases olukorras täita ja wõistelda Riia, Hangoga, Liibawiga, Windawiga.

Praegu ootawad Tallinna sadamas tühjendamise korda 26 suurt aurulaewa. Ja selle olukorra on loonud meie bürokraatia, kes tühja-tähja paberilise asjaajamise sisse kõrwuni on uppunud, kes täiesti wõimata korraldawa ja ülesehitawa töö tegemiseks. Siia juure lisaks weel need mõttetud hottenotlase nädala pikkused „pühad“, millal sadamas töö seisis: Riik kannatab otse põrumuni rõhuwa majanduslise raskuse ja kitsikuse all, kuid — andeksandmata hoolimatusega jäetakse tarwilised korraldused nelja kuu kestusel tegemata ja jultunu rahuga minnakse terweks nädalaks „pühi“ pidama

ja pannakse määratu suured wäljamaa warandused sadamas seisma, millede päratu igapäewane seismine omanikkudele suuri kahjusi teeb.

See on enese häwitamine — see on andeks andmata riikline kuritegu! sest waadake, mis praegul sünnib; kaubad, mis olid määratud Tallinna kaudu Wene poole saatmiseks, on otsustatud Riia kaudu saata, sest laewade omanikud on Tallinna sadamas walitsewate wõimetute olude pärast juba liig palju sel talwel ja praegusel korral kahju kannatanud ja nad on Tallinna sadama korraliku töö wõimaluse sisse üleüldse endi usu kaotanud, sest meie poolsete lubadustega ja töotustega, et tugewate jääõhkujate abil laewade sõit talwe läbi waba hoitakse, weeti neid ninapidi, kuna laewadel tuli mitu nädalat Suropi juures jää sees istuda, kus juures jääõhkujad toorel kombel korda rikkusid ja sellega suurt pahameelt laewa omanikkudele sünnitasiwad selle läbi, et laewu mitte järjekorras sisse ei toodud, waid nii kuidas jääõhkujate juhatajail tuju oli. Mõnel laewal tuli mitu nädalat oodata, kuna teine warsti sadamasse aidati, ilma et sellele korrarikkumisele jääolud ehk tehnilised põhjused sunduslikud oleks.

Sellest hoolimata, et jääõhkujad Meresajanduse pealitsuse käsutada olid, ei olnud sellepooltest wastawat korraldust.

Nüüd on juba mõned laewa omanikud, kes selle korralageduse läbi kannatanud, suure kahjutasu nõudmisega Wabariigi walitsuse poole pööranud. See ministriumi te ja teiste riigiasutuste korralduswõimete elutsemine ja eht bürokraatlus on see „soomaa“ ja raba, kus riigiwanem-peaminister saamatult „üks samm edasi kaks tagasi tammub.“ ja kuhu Eesti riikline majandus waibuma kipub.

Kodanik.

KURESAARE JA HAAPSALU TOLLIWALITSUSEST.

1919. a. kewadel sai Haapsalu tolliwalitsuse punkt sisse seatud, mille koosseis oli 2 ametnikku, tolliwalwe ülem, asjaajaja ja 2 walwuri. Tolliwalwe ülem paigutati warsti peale selle Tallinna tolliwalitsuse pakkhoone kontrollööriks, kuna asjaajaja 2 walwuri edasi jäiwad. 1920. a. 1. oktoobril likwideeriti Haapsalu tolliwalwe, mis wahepeal Haapsalu tolliwalitsuse nime oli omandanud ja tolliwalitsuse kohustused anti Haapsalu raiooni rannawalwele üle. Niisamasugune saatus oli ka Kuresaarel, kus 1919. a. asutati ja 1920. a. likwideeritud sai.

1921. a. suwel seati Kuresaare jälle tolliwalitsus sisse, mille koosseis 1 ametnik ja 1 walwur on ja nagu räägitakse, tahetakse ka Haapsalu jälle tänawu aasta tolliwalitsust sisse seadida.

Silmaspidades kui wähesel arwul Kuresaares wäljamaa laewu käib, ehk wäljamaale kaupasi wälja wiidakse ehk wäljamaalt sisse toodakse, kus 1921. a. jooksul Kuresaares 1 ainsam wäljamaa laew on käinud, tekib tahtmataa küsimus, mis alusel ehk mis tungiwa wäjaduse tõttu sai Kuresaare 1921. a. tolliwalitsus uuesti sisse seatud, kui ta 1920. a. mittewäjaduse tõttu likwideeritud sai? Nõndasama tekib küsimus, mis wäjadusel kawatsetakse jälle Haapsalu tolliwalitsus sisse seadida, kas nende paari käia laadungi pärast mis Rootsi maalt sisse toodakse, wõi nende paari kartuli laadungi pärast mis siit wälja wiidakse on wäjadust iseseiswat asutust sisse seada?

Eesti wabariigi hea käekäagu pärast ei pea meie teda liiga rohkete asutuste loomisega koormama kohtadel, kus selleks tungiwat wäjadust ei ole, sest nagu teada on Kuresaares ja Haapsalus sadama kaptenid kohtadel olemas, kes ennegi mitme ülesannetega toime saawad.

Sadama kapteni kohustused, sadamaid korras hoida, laewu sisse ja wälja klareerida, sadama maksusi wõtta, laewameeskondasi munsterdada, laewasõitjatele miinidest puhastatud sõidu teesi kätte juhatada, laewasõitudesse puutuwid uuendusi ja muudatusi koha peal teadustada, riiklise Laewasõidu ameti agendi kohustusi täita, Kuresaare-Rohuküla ja Haapsalu-Hiumaa sõidu liinidel meteoroloogi kohustusi täita, needsamad sadama kaptenid saawad ka selle ülesandega toime, et tolliwalitsuse kohustusi täidaksid.

Arusaamatus, mida enesele kuidagi selgitada ei jõua, on see, et mispärast peawad rannasõidu laewad, kes kodumaa linnade ja randade wahet sõidawad tolliwalitsuses klareerimas käima? Kodumaa randasi mööda weetawad kaubad ei kuulu ju mitte tolli alla, aitaks ju sellest küll, kui sadama kapten üksinda klaarib.

Praegu on Kuresaares kuulujutud liikumas, et Kuresaare tolliwalitsuse koosseis olla kinnitatud järgmiselt: 1 tolli ülem, 1 laewade klareeriija ja 4 walwuri. Oleks küll soowitaw teada saada, mis wäjaduse põhjal see sündinud on ja loodame, et tolliwalitsuse ülem seda meile ka wastama saab.

Asjast arusaaja.

MÄRKUSED MEIE RAUDTEELT.

Olen laialt wäljamaa raudteedel reisinud, kus nädalate wiisi teelolek inimest ei wäsita, sest reisiwagunites walitseb mugawus ja piinlik puhtus. Wiimasel ajal olen meie Eesti raudteedel reisinud ja piirist piirini läbi sõitnud, kuid reisuwäsimus waldas lühikesel teelolekul mu tunnet, sest wagunis wiibimise mõnususe rikub lubamata mustus; iseäranis wäljapaistew on see II klassi pehmete diiwanitega wagunites. Siin on mõnes wagunis diiwanite riided nii ropud ja mustad, et sopa korraga kaetud diiwan wäga käidawa koha pörandariiet meele tuletab. Walgast Petserini sõites leiad niisuguseid pori korraga kaetud läikiwaid diiwane, mida täitur juudi antikwariadiski tulega tuleb otsida. Ma ei taha sellega tähendada et meil juba Belgia ehk Prantsusm. eeskujul peaks puhtus ja kord walitsema, kuid siiski wõiksime nelja-aastase riigi olemasoleku ajal kaugeemale jõudnud olla. Et meie raudtee reisirongide sisemusele wähestki wäljamaa wäljanägemist anda, selleks nõuan, ühes teiste arusaajate kaaskodanikudega, järgmiste muudatuste läbiwiimist:

Kõige esiteks tuleks diiwanitele katted muretseda, milleks hall linane wäga kohane oleks. Nimetatud katted on kergest pealtwõetawad ja pestawad ja wõiwad peale pesmise puhta kattena diiwani ehtida, mis igale puhtustarmastajale reisijale wagunis wiibides mõnusama tunde loob. Ühes wagunis leidsin weel üllatawama nähtuse — so pane diiwani riie oli kirsipruuni wärwiga üle wärwitud ja puhtus oli jalal! Kui palju peitub niisugustes mustades diiwani riietes haiguse idusid, teab iga reisija, kes terwisehoidlusest aru saab. Ka raudteel on terwisehoiti osakond olemas, kuid nähtaasti seisab wiimase tegewus nulli peal.

Sagedasti tuleb ette, et III kl. sõitjad kõige elementaarsemad ühiselu määrusi rikkuvad, — prügi maha loobiwad, pörandale sülitawad ja n. e. Ka sellest oleks kerge wõitu saada: antagu wõimalus rongijuhile, nagu wäljamaal mõnes riigis, täis peremees rongis olla. Puhtuse ja korra hoidmiseks peawd määrused wälja töötatama, mis igas wagunis Eesti-, Wene- ja Saksa keeltes seintele riputatagu. Iga reisijat, kes määruste wastu eksib, peaks rongijuht määratud rahatrahwiga karistama. See õpetaks ka meie kultuurwaesemad reisijad puhtusest lugu pidama. Mikspärast ei ole seda senini raudteewalitsuse poolt tehtud? Wististi ei huwita raudtee ülemat Reinoki wagunite puhtus, mis tema salongis nr. 1 saweoga tõendab, sest igatahes ei näita see, peale „lukusepa-esteetika“, mingit peenemat

Hiljuti tähendas üks Walga—Petseri waheline II kl. reisija, et temal reisis, et oli kogunist wagunis elutsewate kuue-jalalistega tuttawaks saada, kes „pedant” puhuse tagajärjel waguni diivanitel päris koduselt ennast tundwat.

Et meie wabariigis 40 miljoni marka ministrite ja sõiduabinõude peale aastas kulutatakse, peaks küll sellest kohutawast suurest summast 50% reisuwagunite kordaseadmiseks määratama. Selle summaga oleks terve riigi rahwale raudteel sõidul tarwilik mugawus. Kas ei mõtle riigikogu selle peale ühes teedeministriga? Praegune raudtee üleim Reinok, kellel, nagu teada, ühe sugulase näol kindel seljatagune, ei tahtwat üldse ajakirjanduse märkusi tähele panna. Olgu ka kui kõwa soomusega ta nahk kaetud, siiski nõuame meie temalt, kas hakaku rahwa kasuks töötama, ehk lahkugu oma kohalt, sest paksunahalisi bürokraate demokraatlikes riigis ei sallita. L. K.

AUWERE METSAST AUWERE JAAMA 46 PALGI WEDAMISEST RIIK 207.000 MRK. MAKSNUD.

Kõigist seni ilmsiks tulnud riiklistest kelmustest tahab järgmine kelmus oma iseloomu poolest I. auhinna wõtta. Asi on järgmine:

Möödaläinud aastal sai S. warust. walitsuse ja ettewõtja F. Awiko wahel leping tehtud, mille järele „Eesti Sw. w. w. annab wälja F. Awiko'le arssinaste põletis puude ja 37 palgi wäljaweo metsast ühes wagunisse panemisega ja wälja wõtmisega, hinnaga Emk. 1500 jookswast süllast, järgmisel arwul: 1) Wiljandi maakonna Laimetsa metsast 30 kantsülda, Kippu-Soometsast 100 kantsülda kitsaroopalise raudtee jaama ja 2) Waiwara metsast Auwere jaama 616 jookswat sülda ja 37 palki ja 3) Kõrwetagusese metsast Riisipere jaama 390 jookswat sülda kokku 1396 jookswat sülda Emk. 2.094.000 eest.

Nii kui see eelmistest tingimistest igale selge, palkas sõjaw. war. walitsus F. Awiko oma arssinaliste küttepuude ja 37 palgi metsast wäljawedamiseks, nende wagunitesse panemiseks ja wälja wõtmiseks millise töötasuks 1500 marka arssinaliste küttepuude jookswast süllast arwati ja kokkulepiti. Arssinaliste küttepuude jooksew süld on üks kolmandik kantsüllast. Ehk teiste sõnadega: jooksew süld arssinalisi puid peab olema wirna laotult üks süld kõrguti

ja üks süld lauti, see on: üks ruuf süld. Lepingus on ka kantsüllad õieti jookswateks süldadeks ümber arwatud, mis kõik kokkuwõetult 1396 jookswat sülda wälja teeb, mille ette, arwates weo jne. tasuks 1500 marka jookswast arssinapuude süllast, Sõjaw. war. walitsusel F. Awikole 2.094.000 marka maksta tuli. Nagu näeme, ei ole lepingus sõnagi palkide weohinnast lausutud ja igale päistab selge olema, et 2.094.000 marga eest, peale kokku arwatud 1396 jookswa sülla arssina puude weo, ka mainitud 37 palki Awikol ärawedada tuli. Kuid mis meie näeme! Kui F. Awiko palkide wastuwõtmise akti kätte oli saanud, mille järele mitte 37 waid 46 kolme süllalisi palki wastu oli wõetud, siis oli F. Awiko Sõjaw. war. wal. korteri ja ehitus osakonnale järgmise sisulise arwe ette pannud:

„Weetud Auwere metsast Auwere jaama palkisi wagunitesse laaditud ja Tallinnas wälja laaditud lepingu põhjal 20. jaan. 1921, 46 palki \times 3 sülda = 138 jookswat sülda a 1500 marka. Summa 207.000 marka“.

Nii arwas siis F. Awiko kõige suurema jultumusega päikse all palgi pikkuse süllad arssinaliste küttepuude jooksew süldadeks ja nõudis iga kolme sülla palgi Auwere metsast wäljawedamise, wagunisse panemise ja wäljawõtmise ette 4500 marka, kokku 46 kolme süllalise palgi weo jne. ette 207000 marka.

Sellele pöörase jultumusega kokku seatud kelmuse aktile on Sõjawäe korteri jaoskonna ülema kohuste täitja peale kirjutatud:

„Tunnistan arwe 207.000 õigeks ja makswaks“ ning F. Awiko wõis juba kolmal päewal arwele peale kirjutada: „Summa kask sada seitse tuhat marka wastu wõtnud“

Meie küsime, kus oli ja on riigikontroll ja mis tegi ning teeb tema, kui niisugused asjad meie juures sünniwad? Meie küsime kas niisugustele suurtele kelmustele, mis aina järeljätmatalt Sõjawäe warustuse walitsuses sünniwad, walitsus ja riigikogu piiri panna tahawad wõi ei? Kui ja, siis näidaku mis on selleks tehtud.

NARWA WANGIMAJA OLEMAST

1920. aastal, kui riigiteenijatele riigi poolt warustust alandud hinnaga anti, saadeti Tallinnast kohtuministeriumi poolt Narwa wangimaja ülemale kohtuministeriumi jla olewatele teenijatele muu warustuse hulgas ka rukkijahu wälja jagamiseks,

mida mitme kuu eest korraga wälja anti. Seda warustust jaotas Narwa wangimaja ülema abi hra Tallmeister, ning wangimaja toidustaja andis eeskirja järele allkirja wastu jahu teenijatele wälja. Rukki jahudega andis toidustaja jahude koduwiimiseks ka kotid, mis omawahelise leppimise järele kohe pidiwad tagasi toodud saama ja ka toodud saiwad. Tähendud kotid pidid koltuministeriumi warustajale tagasi saadetama. Kotid olid juba ärasaatmiseks pakitud, kuid wangimaja ülemate wahetusel jäid nad see kord saatmata. Saatmise takistuseks mõjus ka asjaolu, et wangimaja ülemate wahetamisega senine toidustaja uue ülema poolt usaldust ei leidnud ning toidustajaks uue ül. lähem sugulane määrati kellega nad ühes Wenemaalt Eestisse opteerisid. Kuhu jäiwad aga lõpuks need, ärasaatmiseks walmis pakitud kotid, mida endine toidustaja oma järeletulijale üleandis? 7. jaanuaril s. a. kirjutab praegune Narwa wangimaja ülem linna politsei ülemale nr. 375 all wahikirja, aluseks wõttes wangimajade peawalitsuse ettekirjutust nr. 5832 all ja nõuab politsei kaudu juurde lisatud nimekirjas 24 endise wangimaja teenija käest, igalt ühelt ühe koti ehk 200 mrk. raha.

Kordnikud said käsuga wälja saadetud nimekirjas tähendud endistelt wangimaja teenijatelt kas ühe koti ehk 200 marka raha ära tuua, ähwardades mitte maksmise puhul waranduse üleskirjutust ette wõtta. Endised teenijad, kes juba siis kohe koti ära wiisiwad kui jahu kodu olid toodud, andis jällegi kordnikule koti ära, et aga kordnikust lahki saada. Sellega oli siis kahekordne kottide nõudmine täide wiidud.

Asi ei jää aga mitte weelgi unustusse. 28. weebruari s. a. kirjutab sama wangimaja ülem nr. 878 all jällegi linna politsei ülemale ja lisab ärakirja wangimajade peawalitsuse ettekirjutusest 2. weebr. s. a. nr. 51559 juurde ja nõuab endiselt ülemalt rutuliselt 101 kotti ehk 19.630 marka, mis jällegi kordniku kaudu täitmiseks saab saadetud, kuna wastutaja kahekordse käimise järele politsei jaoskonda wiimaks ülekuulamise protokoll kokku seatakse, kus wastutaja kottide andmisest ära ütleb, et tema isiklikult mingisuguseid kottisid wangimajade peawalitsuselt saanud ei ole, ega teagi miks Narwa wangimaja ülem just tema käest 101 kotti nõuab, kuna lisatawas peawalitsuse ärakirjas on öeldud „wangimaja ülematelt“, mis tähendab ka weel enne teda olnud ülmat. Mis niisugune nii mitmekordne kottide nõudmine wangimaja ülema poolt tähendab?

A. N.

ÕIGLUSETUSEST RAUDTEEDEWALITSUSES.

Mitmel puhul on wõetud raudteelaste kohta ajakirjas sõna ja on waieldud nende eesõiguste j. n. e. kohta ja on toodud põhjendatud ja põhjendamata nurinat esile. On ju raudtee riigis kõige tähtsam asutus mida iga kodanik tarwitab ja kelle hooleks tuhandete elu ja warandus on antud ja sellepärast ka kõigide silma all on ja arwustust wälja kutsub. Ise aga raudteelaste keskel olles kuuled ääretut nurinat raudtee keskwalitsuse kohta, kes asja õiglaselt ja ostarbekohaselt ei aja. Kaebatakse, et korrapidajal tuleb kümnes isikus korraga töötada ja et säädused on nii üksteisele wastuoks käiwal wälja antud, et neid päris wõimata täpipealt täita on kuna peale selle terwe rida igasugusid wedomoste ja kontrollehti täita tuleb, mida üks ei wanda teha ja nende wõimata teenijatele teadmata on, kuna aga sellega riigile miljone kahju sünnib. Kui keski peaks parandamiseks sõna wõtma, siis on ta kui targutaja sunnitud lahkuma, sest wõidakse leida et pakk waguni all nii ei seisa kuidagi rewident tahab ehk on jälle mõnele i pea peale tegemata jäänud ja asja õigest küljest waatamiseks ei ole juttugi: kellel wõim sellel õigus. Niisugused on raudteelaste alatised kaebtused ja nende päewade sees tõendas isegi üks lugupeetud raudteelane, et waremal ajal oli wähegi õigust ja korda wähemalt kuulati asi õiglaselt üle, kuna nüüd täitsa wägiwald aset on wõtnud. Näituseks toodi ka weel ette, et 3. märtsil tagandati Kadrina jaamaülema abi Wadi ametist ilma asja uurimata kuna Wadi milleski süüdi ei olnud. Tagandamise põhjust uurides selgus, et 3. märtsil õhtul wõtnud Kadrina jaama roopaseadja wastu korrapidaja Wadi käsku Tapa poolt tulewa kaubarongi nr. 109 I teele kus juba Rakwerest tulnud kaubarong nr. 108 seisis. Rongijuhi seletuse järele oli asi järgmine: rong nr. 109 jäi seisma Kadrina sissesõidu pöörangule sellepärast, et tee seisis I teel kus juba rong ees oli. Kui weduri- ja rongijuht küsisid, miks Rinborn tee esimesele hoiab kus juba rong seisab ja sellega tahab rong kokku lasta, wastas Einborn, et II teel tuleb Tapa poolt tulew rong jaama lasta. Kui Einbornile seletatakse, et see rong tulebki Tapa poolt, kuna Rakwere poolt tulnud rong juba esimesel teel seisab siis ärkab Einborn ja teeb pöörangu II teele ja rong nr. 109 liigub jaama, kus juures Einborn seletab, et tema „ekki“ taga oli olnud ja „seest natukene walutab“. Meie aga kuuleme, et Einborn ka möödaläinud suwel oli juba Rakwere poolt tulnud kaubarongi 4 teele wõtnud, kus

wagunid seisid kuna siis korrapeal oli ise jaamaülem kelle kaitsealune ka Einborn oli, kuid asi tehti koduselt ära. Sarnalse hooletu roopaseadja tegewuse tõttu lastakse Einborn lahti kuna korrapidaja ja lamaid tagandakse ja Rakwere kontori ametnikuks wiiakse. Kui korrapidaja Wadi Tallinnas liikumise osakonna ülema juures nõuab tema kohta karistuse muutmist, siis jääb see kaljukindlaks ja wastab et sarnane on Teedeülema käsk ja säädus. Inimene nõuab, et asi saaks selgitud, kes siis õieti süüdi on ja kes mitte, kuid seda võimalust ei anta ja ta sunnitakse Rakwere rändama. Teiselt poolt näeme äärmist sallimist kelle koht õieti raudteel ei wõi olla mille tõenduseks üke wabadussõjast osawõtnud isiku kirja toome: W. a. herra Raudtee politsei ülem. On au Teid julgeda tülitada oma kirjaga ja nimelt teatan Teile, et olen Eesti wabadussõjast tegelikult osa wõtnud isik. Elasin üle kõik need kriitilised silmapilgul, kus tuli enamlaste ülewõimu vastu wõidelda, kus paljudki kaotasid julguse ja läksid üle enamlaste poole. Wähe oli weel kes uskusid meie eesmärgi sisse 1918. a. Kes meie kodumaale sarnasel pilgul selga pöörasid püüdsid häwiada kogu meie iseseiswust ja olemasolu. Üks sarnastest isikutest oli ka praegune Tallinna sadama ülema abi W. Osokin, kes katsus häwitada kõiki, mis võimalik oli, seistes enamlaste juures kõrgel kohal ja juhtides nende tegewust meie vastu. Nüüd aga kui waikumud need tormid asus ta tagasi Eestisse jälle wastutawale kohale ja meie omad wabaduse sõjakangelased peawad olema ilma leiwata ja teenistusest olgugi et sama erialaga kui Osokin, sest neile pole waba kohta, ehk ootab neid jälle lahtilaskmine, nagu seda mullgi ees seisab, rääkides seal juures weel demokraatilisest riigikorrast ja sõdurite eesõigustest: kas pole see kaujuw ülekohus, mis nõuab kord juba lahendamist. Kas ei wõi ehk seesama Osokin olla meie waenlaste leeris ka weel praegu mitte, kogudes teateid ja saates need üle piiri? Jäen lootma, et Teile kui tõsine Eesti wabariigi kodanik ka oma tähelepanu selle peale saate juhtima ja wabariigi walitsuse juures samme astuma, et sarnane isik rutemalt saaks tagandatud, ruumi lubades meie wabaduse kangelastele, sest weel kõigil neil wabaduse kangelastel on meeles kõne, mida pidas 1918. a. dets. lõpul toleaeagne sõjaminister ja praegune Riigiwanem herra Päts, kus nii kõlawates sõnades kanti ette autasust ja eesõigustest wabaduse kangelaste ja karistusest riigi lrandjatele. Saagu ka kordgi täidetud need suured sõnad ja lubadused siis wõrsuwad

meil kangelased. Oma rinnaga oleme kord nii kallilt ostnud, oma rinnaga saame ka tulwikus kaitsma meie weikest kallist kodumaad. ja ainult tasuks selle eest nõuame õiglust.

„Üks riigiteenija“.

Sellest kirjast ja eelpool toodud loost näeme kudas järeлкаalumata inimestega raudtee keskwalitsus ümber käib ja missugusid meelekibedusi ilmsiks tuleb. Selle wabaduse kangelase rahulduseks wõime omalt poolt ütelda, et kuuldawasti on meie kaitsepolitsei korradusel Osokin juba prokurööri wõimkonda antud ja loodame et tema oma teenuste wääriliselt palga saab kuna aga tähelepanu juhime teedeministri peale, et tema ligemal ajal erapooletu rewideerimise ette wõtaks, nii terwes raudtee asjaajamises kui ka keskwalitsuse tegewuses õigusliku korra maksma paneks, et ometigi kord raudtee teenijad näeks, et nemad omal ihaldud Eesti riigi raudteel ka õiglust ja korda näeks. Et Wadi ilma uurimata tagantatud sai, siis küsime, mis on osaks saanud teede ülemale ja liikumise osakonna ülemale, kes Jõulu eel salong nr. 1 (kelle kohta ka eelarwe harutusel kurjad jutud kuuldawale tulid sulisewa suhtes) Tartus käisid üks omale siga toomas ja teine ema sinna wiimas? kas on ka nemad tagantatud?

W—ur.

ÜKS RÕUMUSTAW PÄEWAKÄSK.

Päewakäsk Riigikontrollile.

13. jaanuaril 1922 a.

Nr. 4.

§ 1. Rewisjoni jaoskondade tööde seisukorda üle waadates on selgunud, et tsiwiilja sõjawäe osakondades suur osa 1919. a. aruandeid weel läbiwaatamata on. Tingimata tarwilikuks pidades kõigi tsiwiilasutuste 1918. ja 1919. aastate aruannete rewideerimise tagajärgesid kõige lähemal ajal Riigikogule esitada, teen ülesandeks kõigile riigikontrolli osakondadele, kõik wõimalikud abinõud tarwitusele wõtta, katkestades ajuti 1920. a. ja 1921. a. aruannete läbiwaatamist, et tsiwiilasutuste aruannete rewideerimise tööd lõpetada 1. märtsiks k. a. Tehtud korraldustest selles asjus tuleb minule otsekohe ette kanda.

Riigikontrolöör A. O i n a s.

Nii rõõmustaw kui see ka ei ole, jääme siiski umbusklikult ootama, kas suudab riigikontroll riigi kaubaagentuuri mülgastes orienteeruda, wõi peab jälle kurbtusega kon-

stateerima, et seal kergesti ja lõpulikult ära-
 uppuda võib, sest nagu teada, walitseb seal
 raamatupidamises ja dokumentide hoidmises
 niisugune kaos, et otse uskumata.

P. S.

LAEWASÖIDU-AMET LIKWIDEERI- TAKSE.

Arapeetud mereasjanduse nõukogu koos-
 olekul tunnistati tarwilikuks laewasöidu-
 ametit likwideerida. Laewad ja muu waran-
 dus, mis praegusel ajal laewasöidu-ameti
 kasutada on, renditakse ehk müüakse era-
 ettewõtjatele edasi, sealjuures awaldati
 soowi, et warandused soliidsamate kodu-
 maa firmade kätte läheks.

Kuna laewasöidu-ametil paljudelt kodu-
 kui ka wäljamaa firmadelt suuremad raha-
 summad saada on, siis ei ole võimalik lik-
 wideerimist niipea teostada, olgugi, et selle-
 kohane seadus juba neil päewil w. walitsuse
 esitatakse. Praegu on laewasöidu-ameti
 tarwitada 7 suurem. aurikut ja hulk praame.

T. Teat.

KIRJAD TOIMETUSELE.

I.

Praegu ootawad Tallinna sadamas 26
 kuni 28 suurt aurulaewa korda, et oma
 koormaid wälja anda. Nendest on mõned
 juba üle kahe nädala korda ootanud ja tead-
 mata on, millal kord nende kätte jõuab.

Seisak sadamas on tekkinud ladu ruu-
 mide ja wagunite puudusest. Laduruumide
 puudus on aga sadamas walitsewa korra-
 lageduse tagajärg, sest üht kompetent asu-
 tust, kes kaupade ladudesse panemist kor-
 raldaks, meil sadamas ei ole. Raudtee
 agentuur ja tolliasutus weeretawad tööd üks
 teise peale ja kaupade ladudesse määrami-
 sega on nad täiesti sassi läinud.

Aidad, mis segakaupade tarbeks, on We-
 nemaa wilja täis pandud, kuna nüüd laewad
 segakaupadega ei tea kui kaua ootama
 peawad.

Tallinnas on põhjatu suuri aitasid, nagu
 näituseks endised Kniep & Werneri aidad
 mis tühjad seisawad, kuid ei leidu korralda-
 jaid, kes need aidad transiit ehk kohalikkude
 kaupade mahutamiseks tarwitusele wõtaks.
 Meie wastawates riigiasutustes on täieline
 teguwõimetus ja pöörane hoolimatus walit-
 semas, mis transiitkaubaweo meie riigist

eemale hirmutab, mida suureks riikliseks
 kuritegewuseks tuleb pidada. Selle peale
 juhin kõigi wabariigi kodanikkude tähepanu
 kes kõigi kahjude eest lõppude lõ-
 puks wastutawad, sest asjata on wabariigi
 walitsuse kui ka riigikogu tähepanekust
 kõnelda, kellel silmad on, aga ei näe, kõrwad
 on, aga ei kuule.

Lõpuks juhin tähepanu weel selle peale,
 et Baltiski sadam ja ladud pidid korda sea-
 tud olema, — kui nii, miks ei korraldata, et
 osa laewu seal endi koormaid wälja annaks,
 selle asemel, et Tallinnas nädalaid oodata?
 Laewaomanikud ja kaupmehed kannatawad
 määratud kahjusid laewade ootamise ja kau-
 pade wiitamisega pärast, seda paha ei
 unusta nad mitte ja Tallinna sadama kuri-
 kuulsus ei kustu nii pea.

H. T.

II.

Wastuseks peakontrolöörile hra A. Meertsile.

„Walwe“ weergudel on paaril korral
 „Riigikontrolli wõimetusel“ kirjutatud, kus
 ka mitmed küsimused esile toodi, lootusega,
 et riigikontroll nende peale awaliku, iga ko-
 danikku rahuldawa wastuse annaks. Nüüd
 leiame „Walwe“ 16. numbris hra peakontro-
 lööri kirja, mis eelpool tähendatud kirju-
 tuste kohta selgitamiseks on määratud.

Ei tahaks küll „Walwe“ ruumi raisata
 selleks, et hra peakontrolööri selgitust üksik-
 asjaliselt arwustama hakata, sest igale
 „Walwe“ lugejale on päewaselge, et selles
 kirjas tahetakse kodanikkudele ainult puru
 silma ajada, kuid mõnest punktist ei saa
 ikkagi waikides mööda minna. Hra pea-
 kontrolöör kirjutab: „Riigikontrollil on alati
 väga hästi teada olnud, missuguses seisukorras
 arwepidamine temale rewisjoni suhtes
 alluwates asutustes on“ j. n. e. Kui see
 nii on, siis pidi riigikontroll teadma, et ja-
 nuari kuus 1922 aastal kütteainete komitees
 1919. aasta aruanne alles kokkuseadmata ja
 arwepidamine kõige lohakamas seisukorras
 oli, kuid selle peale waatamata ilmusid
 sinna riigikontrolli kontrolöörid „kaema“,
 kas võib 1919. a. raamatute ja aruande rew-
 deerimist ette wõtta. Wõi sõitsid need
 kontrolöörid oma pead, ilma peakontrolööri
 teadmata asutusi mööda ümber? — Kui hra
 peakontrolööril väga hästi teada oli, mis-
 suguses seisukorras arwepidamine tsiwiil-
 osakonnale rewisjoni suhtes alluwates asu-
 tustes on, mispärast ei wõtnud tema wae-
 waks sellest ka oma ülemusele ette kanda?
 Kui hra riigikontrolööril niisama väga heastl
 teada oleks olnud, missuguses seisukorras
 rewideeritawates asutustes arwepidamine on,
 siis ei oleks tema mitte niisugust päewa

käsku awaldanud, nagu 13. jaanuaril 1922 a. nr. 4, milles nõutakse kõigi tsiwiilasutuste 1918. ja 1919. a. aruannete rewideerimiste tööde lõpetamist 1. märtsiks k. a. — Midagi on siin wassitud, kas meelega ehk „koge-mata“, kuid niisugustel wassimistel woiwad wäga kurwad tagajärjed olla.

Edasi tõendatakse kirjas, et riigikontroll Eesti Wabariigi algusest (?) siamaale kõik oma mõju selleks olla püüdnud tarwitada, et arwepidamist nõuetawasse seisukorda seada ja selleks olla rewisjoone toime pandud, ettekirjutusi tehtud ja määratu kirja-wahetus ministereeriumidega tekkinud, olla õige palju amenikke, kelle arwepidamises kuritarwitusi ja lohakusi ette tuli wastutusele wõetud, küll distsiplinaar korras wastawate ülemuste poolt, küll kohtu teel riigikontrolli nõudel.

Wõib wäga wõimalik olla, ning arwatawasti on ka need asutused oma 1919. a. aruanded kontrollile ära saatnud, kus ametnikke lohakuse pärast wastutusele on wõetud, kuid Eesti Wabariigis on weel „soomustatud“ asutusi, nagu toitlusministeerium, kauba-agentuur ja kütteainete komitee, kes senini oma 1919 a. aruandeid rewideerimisele ei ole saatnud ja nii palju kui meil teada, ei ole nendes asutustes ühtegi juhtiwat ametnikku, s. o. pearaamatupidajat ega osakonna juhatajat lohaka arwepidamise ega aruande mitte tähtajaks kokkuseadmise pärast wastutusele wõetud. Toitlusministeeriumi arweosakonna juhataja anti küll kohtu alla, kuid mitte lohaka arwepidamise, waid kuritarwiduse pärast. Riigikontrollil oli aga wäga hästi teada, missuguses seisukorras nende asutuste arwepidamine oli, sest nendes asutustes istusid juba 1919 a. peale riigikontrolli esitajad ja peale selle sai muidugi faktilisi rewideerimisi ette wõetud.

Kütteainete komitee kohta on öeldud, et tsiwiilosakond on kõik temast ärarippuwad abinõud tarwitawad, et seal korda jalule seada. Kas on k. k. juhtiwatest jõududest ja raamatupidajatest keegi wastutusele wõetud arwepidamise seaduste mittetäitmise pärast? Kas on k. k. ametnikkudest kedagi trahwitud aruannete mittesaatmise pärast?

Oma kirja lõpus tähendab hra peakontroll, et riikliste asutuste arwepidamise lohakuse põhjuseks on ametnikkude wilumatus, madalad palgad ja erakorralised ajad, selle juures aga targu ütlemata jättes, missuguste ametnikkude wilumatus siin tuleb mõista. Et tema aga hra Tõnissoni puhastamisetööd kaubanduse ministeeriumis õigeks peab, siis tuleb muidugi wilumata amenikkudest nii aru saada, et need on kõik need tööorjad, „strelotschnikud“, kes ikka ja alati süüdla-

sed on. Et hra peakontroll, niisugusele seisukohale asub, on igatahes wäga kurb nähtus, sest wõib ju wäga wõimalik olla, et riigikontroll oma päewakäsu nr. 4 mitte täitmise pärast kontrollis niisamasuguse puhastuse töö ette wõtab, nagu hra Tõnisson kaubandusministeeriumis. Kuid on siis riigikontrolli päewakäsu mitte täitmine kontrollide wilumatuse süü? Ei! Selle põhjus on kusagil mujal, ning hra peakontroll peaks wilumatust otsima mitte nende ametnikkude juurest, kes ainult käsutäitjad on, waid nende juurest, kes käskusid annawad, kes asjaajamist ja tööd peawad juhtima.

M—lk.

III.

Walgas kaks korda nädalas ilmruwa ajalehekesse „Lõuna Eesti“ wastutaw toimetaja ja wäljaandja Jaan Pommer, kurjustab oma lehe 23. nr. is. koledasti Walwe 12. numbris ilmunud artikli „Eesti-Läti piir ja selle sulgumine Walgas ja tema ümbruses“ üle. Ta teeb Walwe artikli kirjutajast Läti poolehoidja ja Eesti riigi ja Walga Eesti seltskonna suurema wastase, ilma et ta üht ainultki fakti oleks asjalikult tühjaks jõudnud teha, kuna ta ennast ja oma patroni, wälisministeeriumi poliitilise osakonna juhatajat Herman Hellati, Eesti kasude kaitsjatena „otse Taaborimäe hülgusega“ ehitab. Lubatagu mulle siin lühidalt näidata, missugust tulu (!) hra Hellati poolt teostatud ja Pommeri poolt ihu ja hinge wärinaga kaitstud Walga piiripunkti sulgumine Walga linnale ja Eesti wabariigile on toonud. Pärast piiripunkti sulgumist on Walga linna piiripool-ses jaos ehk nõndanim. alalinna 2 teise ja 51 kolmanda järgu kauplust ning 3 restoraani oma tegewuse lõpetanud, mille tagajärjel riik ja linn järgmsi sissetulekuid mitte ei ole saanud: 1) äritunnistuste ja patendi raha kahelt teise järgu kaupluselt (à 7100) 14.200 mk., 51-lt kolmanda järgu kaupluselt (à 1600 mk.) 81.600 mk., kolmelt restoraanilt (à 40.000 mk.) 120.300 mk. — kokku 216.100 mk.; 2) trahterimaksu kolme restoraani pealt (à 25.000 mk.) 75.000 marka; 3) tulu- ja puhtakasumaksu, kui seks kõige wähema kohaliku määra wõtame, s. o. 2-lt tesse järgu ja 2-lt restoraanilt (à 25.000 mk.) 125.000 mk. ja 51-lt kolmanda järgu kaupluselt (à 500 mk.) 255.000 mk. — kokku 380.000 mk. Kõik riigil ja kogukonnal saamata jäänud raha summa teeb wälja 1 milj. 346.000 mk., riigil 505.850, kogukonnal s. o. Walga linnal 840.150 mk. Siia juure peame weel arwama riigil saamata jäänud tempelmaksu piirist ülekäimise legitimatsiooni kaar-

üde pealt ä 10 mk. Kui sõjawäe staabi poolt välja antud legitimatsiooni kaartide arwu 1000 peale kuus arwame, mis ennem wähe kui palju, siis teeks see aastas 120.000 mk. wälja. Sõjawäe staab wõtab iga kaardi pealt 16 mk. kantselei maksu, mis aasta jooksul 192.000 mk. wälja teeb. Arwamata jääwad weel kauplejate saamata jäänud elamis-minimumid, maja omanikkude üürid, piiriäärsete elanikkude sõidukulud Tahwa ja Holdre piiripunktide kaudu, 1—2 wersta asemel 70 wersta jne. — Tõesti, suur on herrade Herman Hellati ja Jaan Pommeri „teenus“, mis nad Walga piiripunkti sulgumise ja selle kaitsemisega Eesti wabariigile, eriti Walga linnale, tema ja tema ümbruse elanikkudele on toonud. Nad on ausamba-wäärilised, mida tänulik Walk neile küll ka mitte ehitamata ei jäta!

Walga waatleja.

IV.

Tihti kuulduß seltskonnas nurinat ametiasutuste mittekorrapärasuse kohta, kuid et ametiasutused on tihti nii koormatud, et ei suuda igaühe kiiret asjaselgitamist rahuldada, mille järele kohe ka kisa tõstetakse. Siiski rõõmsaks nähtuseks on ajakirjas selles alal sõna wähe wõetud, mis annab põhjust et sellel alal õige wähe wäärnähtusi on ja ametiasutuste peale palju nuriseda ei wõi. Kuid siinkohal pean ühe ametiasutuse tegevuse peale tähelepanu pöörama, et ärahoida edaspidiseid nurinaid, sest ikkagi on ametnik ja asutus ühiskonna jaoks aga mitte ühiskond ametkonna ja ametnikke jaoks, seda rohkem on ka rahwas kui ametkonna ülewälpidaja õigustatud nõudma et rahwa wastu korralik, täpiline ja wastutulelik oldaks. Hiljuti ja just Eesti Politseilehes nr. 6, 14. jaanuarist s. a. loeme järgmist:

„Rakwere renteis. Lugesin nr. 4 juhtkirja „Kui kaua tööd teha“ ja olen täiesti ühes nõus toimetuse poolt awaldatud mõtetega. Oma 20-aastase teenistuse ajal politseis ei ole ma kunagi raskeks pidanud tarwiduse korral 20 tundi ööl-päewal töötada. Aga kuidas waatawad mõne teise riigiasutuse ametnikud ja teenijad selle aukohuse peale?

Nagu walus rusikahoop näkku oli sündmus, mis aset leidis Rakwere renteis 31. det. 1921. a. kell 12 päewal.

Olin sõitnud Kunda Malla wallast 28 wersta tagant, Rakweresse kodanikkudelt sissesõitnud riigimaksusid renteisse sissemaksma. Samal otstarbel sõitis sinna ka Pada walla politsei raiooniülem.

Et kassa juures tung suur oli ja kodanikud kindlalt järjekorda pidasiwad, ei haka-

nud meie mitte wäewõimuga ette tungima, waid ootasime järjekorda. Kell kaksteist seletab kassapidaja, et mitte üks penn enam raha wastu wõetud ei saa. Palusin kassapidajat ja rentei ülemat korraldust teha ja minult raha wastu wõtta, sest et wastasel korral pean oma taskust hakkama wiivitusprotsenti maksma. Kuid minu palwed olid asjata. Kästi minul 2. jaanuaril uuesti linna sõita ja lubati raha weel wastu wõtta ilma prots. maksmata.

Ka mõned era-inimesed maksumaksjad jäid kassa ette üllatult wahtima, kus rippus pilt, „et kassa on awatud kella 9—2“. Kui selle kohta seletust küsiti, wastati: „Eks lugege „Riigi Teatajast“! J.K.“

Nii kirjutas Politseileht. Nüüd aga peab seda nähtust uues variatsioonis kinnitama ja just järgmises: 18. märtsil s. a. olin Rakwere renteis punkt kell 9 hommikul ja silmitsesin hoolega pilti, kus oli öeldud „kassa awatud kella 9—2“, kuid kassas weel kedagi ei olnud ametikohuste täitmisel ja laud ootasid preiliseid ja herraseid. Kell weerand 10 ilmus kassahoidja ja töö algas alles kell pool 10. Kui K. jaamaülem abi G. sissemaksu ära andis, öeldi, et kwiitung saab tunni aja pärast, kuigi rohkem kwiitungi tahtjad ei olnud kui üks G.; nähtawasti ei olnud kwiitungi kirjutaja weel tulnud, sest laud ootas tühjana. Kell kolmweerand kümme ilmiski ametnik wärskest õhust tulles punapalgelisena laua taha ja hakkas töö. Wäljaandmise kassa juures seisis ka keegi ja ootas raha, kuid kassahoidja wastas, et ei ole raha ja et mitte töötada laua juures istuda, läks mööda rentei ruume jalutust tegema. Wiimaks kella kümne ajal ilmub ka rentei ülem ja raha antakse wälja, kuid enne igasuguste ümarguste ja mitte-ümarguste summade jutuajamisega. Säälsamas ka wahetati wäliswaluutat ja waluuta saajale ka sosistati tasemini kui teistele kursi kohta.

Tegelikult hakkas töö renteis kell 10 hommikul. Et mulle mitmed korrad tõendati, et sarnast asutust teist ei leia kui Rakwere rentei, et säält enne raha wälja ei anta kui kell kümme hommikul ja niisama ka ei wõeta wastu enne kella kümnet hommikul, sest ametnikud ei ilmu kohale ja rentei ülem ise kunagi enne kella kümnet ei ilmu. Nüüd ise selle tõenduse tunnistajaks olles, ütlen koos J. K., et sarnane kord Rakwere renteist wälja ja ametnikud peawad eesotsas rentei ülemaga „Riigi Teataja“ järele käima ja kui nendel see teada ei ole, siis lugegu „Riigi Teataja“ läbi, nagu seda 31. detsembril käskisid J. K.-l teha.

Walwur.

V.

„Walwe“ toimetusele.

Teie lehes 16. numbris ilmunud artikli „wäärnähtused kitsaropalisel“ kohta oleks mul järgmist öelda:

Artikli algus, kus jutt on ametiwagunites sõitmisest, söömingutest, joomingutest j. n. e. sisaldab eneses niivõrt wäiklast isiklist näägutamist, et selle üle kommenteerida asjata on.

Mis puutub puude saamisenesse ja korteri remondisse, siis on siin faktiliselt mitte mind, waid raudteewalitsust püütud süüdistada.

Puid olen saanud Sadama jaama puuladust nii möödaläinud, kui ka käesolewal aastal maksu eest, millised summad on sissekantud Pärnu raudteewalitsuse, kui ka Tallinna Sadama jaama kassasse.

Raudteewalitsus tegi korteris remondi, milles raudtee distantsi kontor ja selle ametnikud asusid. Peale distantsi kontori ülewimist uude hoonesse jäid ametnikud edasi wanasse korterisse. Mainitud korterist, õigem endise kontori ruumidest on minul üks tuba magamiseks tarwitada, kuna teises sarnases toas teedeministeeriumi ametnik Lande elab. Arusaadaw, et niisugustel tingimistel küttepuud ühised peawad olema, missugused minu nimel wälja on antud.

Lutheri puudest lahtiütlemine ja hiljemalt nende ostmine eraisiku käest on sündinud raudteewalitsuse puhtmajanduslistel põhjustel.

A. Grünberg.

Pärnu-Tallinna raudtee inspektor.
19.-IV.-22.

Nagu lugejad näewad, ei lükka hra Grünberg sellest mis „Walwes“ nr. 16. eel mainitud artiklis awaldub, midagi ümber, wäljarwatud wiie sülla puude maksuta saamise asi, mille kohta ta põiklewa wastuse annab, millega ütelda tahab, et ta need mainitud wiis sülda puid maksu eest on saanud.

Toimetus.

AWALIKUD KÜSIMUSED.

Kas Tallinna wahipataljonis teeniw kapten Ekker on seesama isik, kes oma ajal oli Eesti sõjawäe ülemkomitee liige ja kes pärast selle ülewõtmist (29. jaanuaril 1918. a.)

enamlaste teenistusse üle läks, seal polgu ülemana Eesti ja temale sõbralikkude rajariikide wastu sõdis; mis ühendus on kapten Ekker'i ja wahipataljonis ettetulnud sõdurite peksmistega? Kui see tõsi on, siis kas ei arwata paremaks Eesti sõjawäkke ohwiserisi Nõukogude sõjawäe staabi soowitusel wastu wõtta.

* * *

Eesti sõjawäkke wõetakse teenistusse ja määratakse kõrgemate kohtade peale isikuid, kes ainult meie sõjawäes meelepaha sünnitada oskawad. Nähtawasti on selleks kindel sisteem olemas, sest wenelasi ja sakslasi loetakse meil eesõigustatuks—„nad teawad rohkem, oskawad enam õpetada“. (S.). Sellepärast küsime: Kes on selle sisteemi hing, kas mitte need, kes ütlewad: „Olen kõige aja Wenemaal elanud, ilma selle Eestita.... ja wõin jälle Wenemaal elada ilma Eestita“?

—o—

KOHUS.

Ajalehtede asjad rahukogus.

Meil senni elatakse ikka heas lootuses, et kui kellegi kohta ajakirjanduses sõna wõtab, ja teda weidi paljastab, siis pööratakse otseteed kohtu poole, et „tõdekirjutajat“ laimamise eest wastutusele wõtta. Kohus on küllalt erapooletu ja ei lase ennast sugugi eksitada, olgu ta riigiwanem wõi lihtsurelik. Selleks toome kaks ajalehtedes ilmunud kirjeldust.

K. Pätsi süüdistus Jansi wastu laimamise pärast ajalehes. J. Jans kohtulikult õigeks mõistetud.

Kaebtus asutawa kogu liikme wastu.

1. aprillil s. a. oli Tallinna-Haapsalu rahukogus arutusel ajalehe „Sotsialdemokraadi 1919. a. nr. 272 ja 276 ilmunud juhtkirja ja artikli „Kadunud aumõiste“ autori Johan Jansi süüdistuse asi N. s. § 1535 — 2. jao põhjal.

Nimelt leidis K. Päts tähendatud artiklites oma isiku laimamist, ning andis 15. jaanuaril 1920. a. oma woliniku wann. adw.

J. Teemanti kaudu Johan Jansi wastu era-kaebtuse tolleaegsele wabariigi prokuröörile ära.

Asi oli juba waremalt, 2. mail s. a. Tallinna-Haapsalu rahukogus arutusel, kus rahukogu asja läbi waadates otsustas teda lõpetada temale mittealluwuse tõttu, sest et J. Jans Asutawa kogu liige oli.

Selle otsusega ei olnud K. Päts rahul, ja andis oma woliniku kaudu erakaebtuse Jansi wastu kohtupalatisse, kus 20. dets. 1921. a. leiti, et Eesti wabariigi walitsemise ajutise korra §§ 10, 20 ja teised, milles on äratähtendatud Asutawa kogu liigete wastutuselewõtmise ja nende üle kohtumõistmise kord, sisaldawad eneses protsessuaalseid worme, kuna käesolewa asja arutamisel rahukogus olid need normid juba ära kaotatud, („R. T.“ nr. 113/114 — 20. a. Põhiseaduse maksmapanemise seadus), ning selle pärast ei wõi neid norme enam tarwitusele wõtta, sest iga protsessuaalne toimus saab nende protsessi normide järel normeeritud, mis siis makswad on. Sellepärast muutis kohtupalat rahukogu otsuse ja saatis asja rahukogule tagasi arutamiseks üldises korras.

Lepituskatse.

Kohtusse oli ilmunud K. Päts'u wolinik J. Teemant, kaebalune Johan Jans ja tema wolinik R. Eliaser, ning nende poolt ülesantud tunnistajad: Mihkel Martna, August Wiera ja Eduard Kübarsepp.

Kohtu esimeses tegi pooltele ettepaneku kokkuleppeks, mis erakaebaja wolinik J. Teemant'i poolt kategooriliselt tagasi lükkati.

Süüdistuse sisu.

Selle peale loeti ette K. Päts'u woliniku J. Teemant'i erakaebtus, ning süüdistuse põhjuseks olewad kaebaluse Johan Jansi kirjutatud artiklid. Esimene: juhtkiri, mis kirjutatud Tallinnas 12. detsembril 1919. a., juhib tähelepanu nende peale, kes rahwawäe selja taga riigi ja rahwa äraandmiseks tööd teewad; edasi räägitakse „Maaliidust“ ja ta kinnipanemise põhjustest, „Swenska Importi“ pankrotti jäämisest ja Harju panga kohta: „Harju panga eesotsas seisawad teadupärast maaliitlased, endised ministrid K. Päts ja Peet. Harju panga rahaandja on aga keegi Lewi Lewinson Kopenhaagenist, tema asemik siin on Paul Klompus, mõlemad juudi rahwusest. Peale selle on Harju panga aktsionäär Balti parunite kassameister sakslane Höeppener. Maaliitlased ja mitmet sorti Eesti wabariigi waenlased on seega ühte lõõnud, et Eesti rahwast paljaks rõõwida.“

Äri nahkadega.

Siin räägitakse nahwabrikantide tolleaegselt äritegemisest. Et sõjawäele saapaid muretseda, kuulutati maal tooresnahkade rekwiisitsioon wälja. Nahad osteti odawa hinnaga põllumeestelt üles. Kui nad aga nahwabrikutes, mille taga Harju pank ja tema aktsionäärid (K. Pätsil enesel oli seakol ajal umbes 500 aktsiat) seisid, nahad ümber olid töötatud, müüdi need sõjawäele 500—600 protsendilise puhtakasu eest. J. Jans, kui tolleaegne Tartu maakonna walitsuse esimees, nõudis, et nahad maakonna walitsuste kaudu odawa hinnaga saaks sõjawäele edasi antud, kuid asjast ei tulnud midagi wälja, ja Harju panga mehed tegid „head äri“.

Juhtkiri lõpeb järgmiselt: „Maaliidu“ liider on wõrast rahwusest miljonäride leiwa peal. Seesama mees, Konst. Päts, toimetab kord Eestlasi Ameerika asumisele (1906—1907. a.), wäljarändajaid kõiksugu lubaduste abil tühjadesse rohtlaantesse meelitades. Täna 1919. a. toetas ta Balti parunid Asutawa kogu kõnetoolilt, kui need Eestile kallale tungisid. Praegu aitas ta oma nimega igasuguste liiakasu wõtjate tegusid kinni katta ja eestlasi nende wõrku meelitada, astus aga alati ni julgesti üles nagu peaks ausad inimesed tema ees häbitundma. Minu arwamise järele peaks see herra wäljakannatamata olema, ühes terve oma erakonnaga. Lugege toodud dokumente. Mehed silitawad talumeest, sotsialdemokraate söimates, ise aga wõtawad talumehelt igasuguste nõõrijate abiga wiimase naha maha!

Selle juhtkirja peale ilmus sama aasta „Kajas“ nr. 33, K. Päts'ult järgmine kiri:

„Awalik kiri „Sotsialdemokraadi“ juhtkirjanikule J. J-le“.

„Sotsialdemokraadis“ nr. 272 s. a. olete Teie warjutähtede tagant, mis küll Teid warjata ei suuda, juhtkirja awaldanud, milles Teie enesele kohase leiute olewat, oma nime warjates, minu nime mudaga loopida. Kui teil wähegi kodanlist julgust on, siis awaldage enese häälekandjas oma nime kolme päewa jooksul, et Teie kõike seda tõendate, mis eeltähtendatud juhtkirjas leidub“.

K. Päts.

Selle peale ilmus „Sotsialdemokraadis“ nr. 176, 1919. a. J. Jansi nimega artikkel pealkirjaga: „Kadunud aumõiste“, kus autor toonitab, et ta kõik mis kirjutatud, täie teadmisega teinud, ning üleüldsuse huwides seda awalikkuse ette toob ja et ta midagi muud pole teinud, kui selle muda peale näidanud, mis herra Päts'u nime peal on“.

Edasi tuuakse uued dokumendid ette, alates Tartu pärimi wabrikuga, mille puhul „Päewaleht“ kirjutab, et ärimeeste sildiks herra K. Päts enese on ära osta lasknud. Edasi räägitakse „Eesti Lloidi“ põhikirja kinnitamisest, kus muu seas selle kohta öeldud: „Edasi wõib „Loid“ oma enese aktiaste omandamise läbi järgmist teha: Aktiaste hind langeb, teda wõib isegi suruda, nagu teada 2½ korda, nii et 500 margaline 200 marka maksab. Seda saab „Loid“ kõik esimese wäljaande aktiast, mis kokku 2 miljoni marka maksid, 750.000 m. eest kokku osta. 1.200.000 marka on seega Päts ja komp. lihtsalt tasku pistnud.“

Ja paari rea tagant: „Ühe sõnaga „Lloidi“ taga seisew rahameeste grupp wõib opereerida, ilma et temal oma raha kopiutki pruugib olla, kuna siin iga terwe mõistusega inimene ei ütle, et see nõnda nimetat. „Schwindelgeschäft“, ülespuhutud ettewõte on, siis on kindel, et meil Eestis aumõiste kaduma on läinud. Ja nähtawasti on ta läinud. Päts, üks „Lloidi“ asutaja, oli „Lloidi“ põhjuskirja kinnitamise ajal peaminister, ja tema kohta wõib ütelda, et ta oma ametiwõimu kurjasti tarwitades, temale isiklikult kasuliku, riigile kahjuliku äri ettewõtte on loonud. See on juba niisugune „muda“ mille peale wabariigi prokurööri tähelepäneku juhin.

Täna aitab sellest, kuid Päts'u ja komp. tegewuse ajaloo lehekülgedest ei ole ta wiimane. J. Jans.“

„Tall. Teataja“ (nr. 78 s. a.)

„Sotsialdemokraadi“ wastutawa toimetaja A. Oinase asi.

31. augustil 1920. a. ilmus ajalehes „Sotsialdemokraads“ nr. 167 kirjatükk pealkirja all „Lõõg on täis“. „Lehekülg dekoreeritud kurjategijatest“, milles muu seas tähendatud on: „Wiimased nädalad töid kõntsa päewawalgele... leiti, et warustuswalitsuse ülema ja kindralstaabi ülema auto määritud eraautoks ümber ja tehtud seega eraomanduseks“. „Nagu hobusewaras hobust wärwib, nii wärwiwad warustuswalitsuse ülem ja peastaabi ülem autot, et omanik ära ei tunneks“.

Warustuswalitsuse ülem polkownik Reimann leidis selle kirjatüki enese kohta laimu sisaldawat ja palus oma wolinikku wann. adw. Maureri läbi „Sotsialdemokraadi“ wastutawat toimetajat A. Oinast N. s. § 531. ja 533. põhjal wastutusele wõtta.

Kohtuistungul kuulati üle tunnistajatena end. riigikontrolli ametnik Kares, Klemmer, Narusberg ja autojuht Mittow. Asja arutu-

sel selgus, et polkownik Rink ühes warustuswalitsuse ülema polkownik Reimanniga oma autojuhi Mittowi läbi korralduse teinud kroonu autole, mis esimese käes tarwitada oli, linna numbrit muretseda, mis ka autojuht teinud. Riigikontroll aga nägi selles asjas kahtlust, mis selles seisis, et linnawalitsus tähendatud kroonu autole numbri Mittowi nime peale kui omanikule wälja andis. Selle autoga tegid polkownik Rink ja Reimann mitte ainult ametlikke, waid ka erasõitusi Nõmmele ja mujale. Riigikontrolli ametnikkude poolt pandi see auto sõjawäe garaashis pitseri alla, mis aga polkownik Rinki poolt maha rebiti ja auto uuesti sõita wõeti. Kas polkownik Rinkil ja Reimannil oli kawatsus seda autot omandada, tunnistajat tõendada ei tea.

Erakaebaja wolinik pikemas kõnes toonitab, et tema wolitaja poolt mingisugust auto omandamise mõtet ei ole olnud ja palub „Sotsialdemokraadi“ toimetajat laimamise eest ajalehes karistada.

Kaebaluse wolinik wann. adw. A. Rei omas kõnes toonitab, et erakaebaja kroonu autot erasõitude jaoks tarwitanud on, mille üle ajaleht täites oma ülesannet, selle üle kindlad andmed päewawalgele tõi ja palub ajalehe toimetajat õigeks mõista.

Rahukogu otsustas „Sotsialdemokraadi“ wastutawat toimetajat Oinast kohtu poolt õigeks mõista. P.

Oleme äärmiselt imestanud, et kaebajatel tahtmist jatkus ajalehe wastu kaebtust võsta, kes üleüldsuse huwides teateid tõi nende tegewusest, mis mitte üleüldsuse huwides ei sündinud. See tähendab: nad ei pidanud auwastaseks mitte tegu, waid et teost räägiti ja kirjutati, nii nagu asi on. Riigi autot ümber wärwida ja eraomandusena wõõral nimel numbri alla panna ning seda oma eralõbukuks tarwiada, seda peawad polkownikuherrad lubatuks, aga et ühe ajalehe „sufesörkja“ julgeb sellest kirjutada, seda peetakse kuritööks! On aga meil ajad ja waated! Kuid hea siiski, et herrad kaebasid: nüüd on nende tegu awalikult kohtu poolt kindalaks tehtud.

Lugejaid huwitab muidugi küsimus, kuidas siis auto enese asi jäi, kas sellele ametlikku käiku ei antud? Seda jutustati riigikogus järgmiselt:

„Mööda minnes wõiks nimetada tuntud auto wärwimise lugu ja riigikontrolli pitseri mürdmist. Waadatagu sõjaministeeriumis riigikontrolli peale kuidas tahes, aga riigikontroll on meil praegu Riigikogu asutus, ja sellepärast peaks sõjaministeeriumil niipalju korrektsust olema, et ta riigikontrolli pitse-

rit samuti tunnistaks kui kohtu omagi. Aga selleaegne sõjaminister, k.-m. Tõnisson kirjutas juurdluse peale, et seda auto ümberwärmimist oli tarwis wastuluuramiseks. Sellepärast pole wõidud seda ka pitseri all pidada. Peaks tähendama, et seda wastuluuramist ei toimetatud mitte waenlase maal, waid Nõmmel, Pirital jne.“

Ja oma luuramiskäikudele ei sõitnud polkownikuherrad käesolewa autoga mitte sõja ajal, waid keset sügawat rahuaga.

„Päewaleht“ nr. 821 s. a.

MÄRKUSED.

„Tulewik“ (nr. 29. s. a.) kirjutab:

„Eelarwes eneses oli küll kõige suurem suutäis hra kindral Jaan Sootsi ministeerium.

Isegi parempoolsetele näis see raske olewat alla neelata.

Seda tuli alla neelata punnides. Kuid teadmine, et siis, kui eelarwe küljest natukenegi ära häämustada, Pagari tänawa sõjajumal mõirgama hakkab, kergendas neelamise protsessi. Räägiti: a g a. On küll suur allaneelamiseks, aga muidu jääb sõjajumala kõht tühjaks.

Judinaid pealeajawaid lugusid räägiti sõjaministeeriumi kohta.

Ja opositsioon ütles kindlalt ning selgelt: Herra Soots ei tohi enam jääda selle ametkonna etteotsa.

Ja räägiti pikalt ja laialt konserwidest, nõõpidest, peksmisest.

Pagari tänawa sõjajumal aga ütleb: Kui rahwasaadikud sõjaministeeriumi arwustawad, siis on kõik kõige paremas korras, sest nemad ei tea mis nemad kõnelewad. Sõjaministeeriumi arwustada wõib ainult niisugune kodanik, kel sõjawäe akademia diplom taskus.

Kuid on siiski olemas wäga palju inimesi wabariigis, kes teisiti arwawad.

Nad ütlevad, et wabandage, kui ikka aeroplaan roostega kokkusulanud ostetakse, ega siis akademia niisugust aeroplaani küll lendama ei pane, kui konserwid kõlbmata or, ega akademia neid kõlblikuks ei tee, j. n. e.

Hra kindral Sootsi „südame sõber“ „Walwe“ kubiseb wäga imelikudest ja õud-

setest asjadest, mis hra Sootsi ministeeriumis maad wõtnud.

Need on niisugused asjad, mis ühes Euroopas asuwas sõjaministeeriumis naljalt ette ei tule. Aga wõib olla, et hra Sootsil ongi Aasia ministeerium. Seda laseb oletada hra kindrali wahelehuue rahwasaadik Asti kõnele sõjaministeeriumi eelarwe harutamise puhul Riigikogus.

Hra Soots ütleb: „Walwe“ waletab!

„Walwe“ ütleb: „Kindral Sootsi järjekorraline wale“.

Riigi statistika-keskbüroo ütleb:

„Walwe“ wastu on algatud 21 protsessi. 11 on algatanud herra kindral Soots. Enam pooled herra kindral Sootsi poolt algatud protsessidest on ära lõpetatud: wastutusele wõtmiseks puudub alus.

Soowin häid pühi.“

Sss.

ÜLESKUTSE.

Wiimasel ajal on jällegi palju põhjendatud nurinat kuuldawale tulnud. et mõned riigi kui ka omawalitsuse asutused küllalt heatahtlikult ei täida Wabariigi walitsuse otsust 23. nowembrist 1921 a. wabadussõjast osawõtnutele kohtade andmises ja püüawad sellest meelega mööda hiilida, wõttes teenistusse mittesõjawaelasi ja kõrwale jättes wiimaseid, sellega ignoreerides Wabariigi walitsuse määrusi, awaldet „Riigi Teatajas“ nr. nr. 7, 42 ja 110/111 — 1919 a. ja Wabariigi walitsuse otsust 27. weebr. 1919 a. ja 23. now. 1921 a.

Et neid wäärnähtusi kõrwaldada, palume tungiwalt kõigist niisugustest juhtumistest otseteed teatada Eesti Demobiliseeritud Sõjawäelaste Keskjuhatusesele — Tartu.

Keskjuhatusese esimees H. L a r e t e i.

Sekretär K. P a h k.

K i r j a w a s t u s e d.

Ed. Korris. Teie seletus midagi ümber ei lükka sest meie poolt ettetoodud andmed on tõestatud deokumentidega.

Kodanik. Teie nime ja adressi teadaandmiseni jääb awaldamata.

Wastutaw toimetaja M. WAARMANN. — Wäljaandja „EESTI WALWE LIIT“.

A.-S. „Ühiselu“ trükk, Tallinnas.